

ความสำคัญของข้าวในระบบเศรษฐกิจของไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่สมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะที่ตั้งของประเทศไทยอยู่ในคาบสมุทรอินโดจีน ได้รับลมมรสุมทั้งสองทาง คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ กับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นลมที่นำฝนมาให้ นอกจากนี้ในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทยยังเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกข้าวอีกด้วย ในจำนวนเนื้อที่ทั้งหมดของประเทศไทยประมาณ 321 ล้านไร่ ปรากฏว่า เป็นเนื้อที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกประมาณร้อยละ 38 (83.2 ล้านไร่)¹ ซึ่งเนื้อที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกนี้ได้ใช้ในการปลูกข้าวถึง 48.2 ล้านไร่² และมูลค่าของข้าวที่ผลิตได้ในประเทศแต่ละปีนั้นมีจำนวนสูงกว่ามูลค่าของสินค้าเกษตรกรรมประเภทอื่น ๆ ทั้งหมด

นอกจากจะเป็นอาหารหลักที่คนไทยใช้บริโภคแล้ว ข้าวยังเป็นสินค้าที่ทำรายได้ในลักษณะต่าง ๆ ให้แก่ประเทศหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก และนับเป็นสินค้าออกที่นำรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศได้มากเป็นอันดับหนึ่งตลอดมา ยกเว้นในปี 2516 ทำรายได้เป็นลำดับที่ 2 รองจากยางพารา

โดยที่ประชากรไทยประมาณ 15 ล้านคนมีอาชีพในการทำนา³ เศรษฐกิจภายในประเทศจึงเกี่ยวโยงกับภาวะการผลิตและการจำหน่ายข้าวของชาวนาอย่างยิ่ง กล่าวคือ ถ้าปีใดชาวนาสามารถขายข้าวได้ราคาดี ชาวนามีอำนาจซื้อสูง ความต้องการสินค้า

¹Division of Agricultural Economics. Thailand Agricultural Statistics in Brief No. 33 AD. 1975. Table 9, Page 21.

²กองการค้าข้าว กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ สถิติการผลิตและการส่งออก ตั้งแต่ปี 2512 - 2517 ตารางที่ 1 หน้า 11

³ไพรัช กฤษณมิมิ คร. นโยบายข้าวของรัฐบาล เอกสารฉบับที่ 350 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 30 เมษายน 2517 หน้า 41

เพื่อใช้อุปโภคบริโภคภายในประเทศก็มีมาก ตรงกันข้าม ถ้ามีโคชานาขายข้าว
ไม่ไคร้ราคา การซื้อขายสิ่งอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ก็พลอยไม่คิไปควย และกระทบ
กระเทือนถึงภาณอกรที่รัฐมาลักเก็บได้ นอกจากนี้ข้าวยังก่อให้เกิดการกระจาย
รายได้ให้แก่บุคคลหลายฝ่าย ซึ่งมีผลต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศ
เป็นอย่างมาก ดังจะกล่าวต่อไปนี้

รายได้จากคานสง การที่ข้าวจะออกจากมือชานาไปถึงมือผู้บริโภค
ซึ่งอยู่กระจัดกระจายทั่วไปนั้น จำเป็นต้องผ่านการขนส่งหลายทอด เริ่มต้นตั้งแต่
ขนจากพอดคานกลางไปยังโรงสี ออกจากโรงสีไปยังพอดคานขายส่งและพอดคานขายปลีก
คานสงนี้ เมื่อประมวลกันเข้าแล้ว คิดเป็นมูลค่าจำนวนมากมายทีเดียว

รายได้จากการแปรรูปข้าว ในปัจจุบันชานานิยมส่งข้าวเปลือกของตน
ไปสีที่โรงสี หรือจำหน่ายให้แก่โรงสี ทั้งนี้เพราะทั้งประเทศมีโรงสีอยู่เป็นจำนวนมาก
นับตั้งแต่สีข้าวได้วันละ 1 เกวียน ขนาดเล็ก ๆ ที่สามารถบรรทุกหรือเรือเคลื่อนที่
ไปรับจ้างสีในที่ต่าง ๆ ได้ จนถึงโรงสีขนาดใหญ่ซึ่งสีข้าวได้มากกว่าวันละ 30 เกวียน
เป็นต้น มีจำนวนรวมทั้งสิ้นถึง 6,067 แห่ง⁴ และค่าสีข้าวก็ถูกมากประมาณเกวียน
ละ 10 - 30 บาท ในการสีข้าวนี้ โรงสีได้ผลพลอยได้จากการสีข้าวควย ผลพลอย
ได้เหล่านี้คือ รำหยาบ รำละเอียด และ แกลบ ซึ่งโรงสีมีรายได้จากการขายผลพลอย
ได้เหล่านี้มีใช้น้อย - นอกจากคานสงที่คนไ้รับ และโรงสีจำนวนมาก คือ ประมาณร้อยละ
78 ของจำนวนที่สำรวจทั้งหมด ไม่คิดคานสงสี⁵ ลงคิดเอาแต่เพียงรำ และปลาย
ข้าวเป็นคานสง และสำหรับพวกที่คิดคานสงสี ส่วนมากจะคิดคานสงแต่เฉพาะในต้นฤดู
ข้าว ซึ่งมีข้าวเข้าโรงสีเป็นจำนวนมาก และราคารำและปลายข้าวยังถูกอยู่ ส่วนในปลาย
ฤดู ซึ่งมีข้าวมาเข้าโรงสีน้อย ราคาปลายข้าวและรำสูงขึ้นอย่างมาก โรงสีก็มักไม่คิดคาน

⁴กรมการข้าว กระทรวงเกษตร รายงานจำนวนโรงสีและอาคารเก็บข้าว 2499
หน้า 5

⁵อุทิศ นาคสวัสดิ์ คร. ภาวะหนี้สินของชานาและการค้าข้าวในภาคกลางของ
ประเทศไทย หน้า 224 - 226

จ้างสีข้าว คิกเอาแต่เพียงรำ และปลายข้าวที่ได้จากการสีเท่านั้น

สถิติกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ประเมินการผลิตข้าวว่า ข้าวในฤดูกาลผลิตปี 2516/2517 ประเทศไทยสามารถผลิตข้าวได้ 14.639 ล้านตัน ข้าวเปลือก(รวมผลผลิตข้าวนาปรัง) หรือประมาณ 9.7 ล้านตันข้าวสาร และในการนำข้าวเปลือก 1 ล้านตัน มาสีเป็นข้าวสารจะได้ผลผลิตดังต่อไปนี้

ต้นข้าว (ข้าวขาว 100%, 5% - 35%)	390		ก.ก.
ปลายข้าว (ปลายข้าวเอวัน และชั้ววัน)	<u>264</u>	654	"
รำขาวขาว	81		"
รำขาวกลอง	<u>33</u>	114	"
แกลบ	<u>232</u>	<u>232</u>	"
รวม		<u>1,000</u>	"

ที่มา : ฝ่ายวิชาการ สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

ส่วนราคาเฉลี่ยปลายข้าว และรำข้าวซึ่งซื้อขายกันในตลาดมีดังต่อไปนี้⁶

ปลายข้าวเปลือกชั้นพิเศษ	ราคาเกวียนละ	2,356.78 บาท
ปลายข้าวเปลือกชั้นที่ 1	"	2,248.- "
ปลายข้าวเปลือกชั้นที่ 2	"	2,152.81 "
ปลายข้าวเปลือกชั้นที่ 3	"	2,043.66 "
ปลายข้าวเปลือกเหนียว ชั้นที่ 1	"	2,133.41 "
ปลายข้าวเปลือกเหนียว ชั้นที่ 2	"	2,049.43 "
รำข้าวขาว	ราคากิโลกรัมละ	1.82 "
รำข้าวกลอง	"	1.06 "

⁶ กองเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เอกสารเศรษฐกิจการเกษตร เลขที่ 37 พ.ศ. 2518 หน้า 18

จะเห็นได้ว่า รายได้จากการแปรรูปข้าวเปลือก ให้เป็นข้าวสารนี้ ปีหนึ่ง ๆ มีมูลค่าไม่น้อยทีเดียว

รายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศ และภาษี ข้าวเป็นสินค้าออกที่สำคัญยิ่งของประเทศไทย นำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศสำหรับใช้ในการซื้อเครื่องจักร และวัสดุภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบอุตสาหกรรม และรัฐบาลสามารถเก็บค่าอากรขาออก และค่าธรรมเนียมการส่งออก (ค่าพรีเมียม) ได้ปีละเป็นจำนวนมาก ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงปริมาณ มูลค่าข้าวที่ส่งออกและค่าธรรมเนียมการส่งออก ตั้งแต่ปี 2508 - 2517

	ปริมาณส่งออก ม.ตัน	มูลค่าข้าว (ลานบาท)	ค่าธรรมเนียมการส่งออก (ลานบาท)
ปี 2508	1,851,029	4,509.9	1,197.8
2509	1,460,380	4,079.7	981.5
2510	1,442,762	4,735.4	1,055.1
2511	1,020,444	3,864.4	1,386.1
2512	986,352	3,072.1	932.7
2513	1,023,900	2,507.0	551.6
2514	1,554,490	2,939.2	264.5
2515	2,076,336	4,491.2	310.5
2516	834,512	3,692.1	476.8
2517	1,016,818	9,754.3	3,274.6

ที่มา : กองการค้าข้าว กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

นอกจากความสำคัญของข้าวคิงที่กล่าวมาแล้ว ข้าวยังอาจเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางการเมืองกับต่างประเทศในบางกรณีได้อีกด้วย ข้าวจึงมีความสำคัญยิ่งต่อความมั่นคงและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศ ฉะนั้น การเพิ่มผลผลิตข้าวเพื่อให้เพียงพอกับการใช้บริโภคภายในประเทศและให้มีเหลือส่งออกไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศอย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อรักษาไว้ซึ่งความสำคัญของข้าวที่มีต่อเศรษฐกิจของประเทศตลอดไป

การผลิต

ประเทศไทยนับเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าประเทศหนึ่งประเทศใดควรจะปลูกข้าวหรือไม่ และในปีหนึ่ง ๆ ควรจะปลูกมากน้อยเท่าไรนั้น อาจจะถูกกล่าวได้โดยสังเขปดังต่อไปนี้ 7

ลักษณะภูมิประเทศ ประเทศที่จะปลูกข้าวได้หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศเป็นส่วนใหญ่ คือ จะต้องเป็นที่ดินอุดมสมบูรณ์ มีลักษณะเป็นที่ราบตั้งอยู่ในเขตร้อนที่มีความชื้นพอประมาณ มีฝนตกตามฤดูกาล ประกอบกับมีพลเมืองที่มีความรู้ความชำนาญ และมีความสนใจในการเพาะปลูก หากประเทศใดมีทรัพยากรดังกล่าวมาแล้ว ก็เป็นที่คาดหมายได้ว่าประเทศนั้นมักจะมีแนวโน้มในการยึดการปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักของพลเมือง ดังเช่น ประเทศไทย ประเทศพม่า เป็นต้น

ในการพิจารณาว่าในปีหนึ่ง ๆ ควรจะมีการปลูกข้าวมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ ระดับการพัฒนาประเทศ ระดับราคา และเหตุผลทางการเมือง

ดินฟ้าอากาศ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบกระเทือนในการผลิตข้าวของแต่ละปี โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา จำนวนข้าวที่ผลิตขึ้นจะมีมาก ถ้าหาก

7 ไพรัช กฤษณมณี คร. นโยบายข้าวของรัฐบาล เอกสารอันฉบับที่ 350 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 30 เมษายน 2517 หน้า 1 - 2

ดินฟ้าอากาศในมื้นอำนาจการปลูกข้าวให้ไคผลดี กล่าวคือ มีน้ำไม่มากเกินไปและ
ไม่น้อยเกินไป มีฝนตกต้องตามฤดูกาล เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะประเทศที่กำลังพัฒนา
ยังขาดเงินทุนและการชลประทานอย่างเพียงพอที่จะใช้ในการปลูกข้าวให้ไคผลเต็มที่

ระดับการพัฒนาการเศรษฐกิจ ประเทศที่พัฒนาแล้วอาจไม่ต้องพึ่งพา
ดินฟ้าอากาศในการปลูกข้าวมากเท่ากับประเทศที่กำลังพัฒนา เพราะประเทศที่พัฒนา
แล้วมีเครื่องอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยเกี่ยวกับการชลประทานอย่างเพียงพอ ชาวนา
มีเงินทุน เครื่องไม้เครื่องมือ และความรู้ความสามารถในการเพิ่มผลผลิตเป็นอย่างดี
ตลอดจนการที่จะสับเปลี่ยนจากการปลูกข้าวไปเป็นการปลูกพืชอย่างอื่นแทน ถ้าหากว่า
ราคาข้าวตกต่ำมาก ดังเช่นชาวนาในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น
ในปัจจุบัน ภัยเหตุผลดังกล่าวจึงสามารถคาดคะเนไคว่า ประเทศที่พัฒนาแล้ว จะ
สามารถผลิตข้าวไคตามเป้าหมายของประเทศและสามารถผลิตแต่ละปีไคมากกว่าประเทศ
ที่กำลังพัฒนา หากว่าเนื้อที่ในการเพาะปลูกข้าวของสองประเทศเท่ากัน

ระดับราคา หลักเกณฑ์อีกอย่างหนึ่งที่จะใช้ในการพิจารณาว่าปีหนึ่ง ๆ
แต่ละประเทศจะผลิตข้าวเท่าไรก็คื ระดับราคาของข้าวและราคาของพืชผลชนิดอื่น ๆ
ที่ไคแทนข้าวไค ถ้าปีไคราคาข้าวสูงมาก และราคาพืชผลอื่น ๆ ที่ไคแทนข้าวไคมีแนว
โน้มลดต่ำลง ประเทศที่ปลูกข้าวก็มักพยายามปลูกข้าวไคมากขึ้น การเพิ่มจำนวนข้าวที่
ผลิตขึ้นนั้น อาจจะทำไคไคโดยการไคพันธุ์ข้าวที่มีผลผลิตสูง⁸ การไคปุ๋ยยาฆ่าแมลง
การจักหาเครื่องวิคน้ำ การลงทุนในการถอนหญ้าที่มากแวงแวงอาหารของคนข้าว ชาว
นาในบางประเทศอาจเพิ่มผลผลิตไคโดยการเปลี่ยนจากการเพาะปลูกพืชอื่นมาเป็นการ
เพาะปลูกข้าว - ในที่คินที่ไคค้อยอุคคสมบูรณ หรือไคโดยการหักล้างถางป่า

⁸ พันธุ์ข้าวที่ไคผลผลิตสูง ไคแกข้าวพันธุ์ IR-5, IR-8, IR-20 และ IR-22

เหตุผลทางการเมือง ตามที่ไคกล่าวมาแล้วข้างต้น ประเทศที่พัฒนาแล้วมักจะสามารผลิตข้าวไคตามเป้าหมายของประเทศที่ไคตั้งไว้ ส่วนเป้าหมายที่ว่า จะผลิตข้าวมากน้อยเท่าไคนั้นขึ้นอยู่กับราคาและการขอร้องความช่วยเหลือทางทานอาหารของประเทศที่ขาดแคลน เป็นที่น่าสังเกตว่า เหตุผลทางเศรษฐกิจ (ราคา) และเหตุผลทางการเมืองมักจะมีผลในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ในปีไคที่ข้าวราคาสูงมาก เพราะปริมาณข้าวที่ผลิตไคน้อยกว่าความต้องการ ประเทศที่มีการขาดแคลนข้าว ก็มักจะร้องขอความช่วยเหลือจากประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา ฉะนั้น ประเทศที่พัฒนาแล้วจึงมักผลิตข้าวมากในปีที่ข้าวมีราคาสูง เนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจและการเมือง

ในการพิจารณาว่าปีไคจำนวนข้าวที่จำหน่ายในตลาดต่างประเทศจะมีมากหรือน้อยกว่าความต้องการนั้น จะต้องพิจารณาระดับราคาข้าวในปีก่อนและเหตุผลทางการเมืองเป็นหลัก ส่วนคินฟ้าอากาศและการพัฒนานั้นอาจมีผลทั้งบวกและลบในขณะเดียวกัน กล่าวคือ คินฟ้าอากาศในประเทศหนึ่งอาจจะไม่ดี แต่ในขณะเดียวกัน บางประเทศอาจจะมีคินฟ้าอากาศที่ดี ส่วนระดับการพัฒนานั้นเป็นเพียงเครื่องชี้ถึงความสามารถของแต่ละประเทศที่จะไคความยืดหยุ่นแก่จำนวนข้าวที่ผลิต กล่าวคือ ประเทศที่มีระดับการพัฒนายิ่งสูงก็ยิ่งสามารถเพิ่มหรือลดจำนวนข้าวที่ผลิตในแต่ละปีให้เหมาะสมกับสถานการณ์หรือนโยบายของรัฐบาล ฉะนั้น ระดับราคาข้าวและเหตุผลทางการเมืองจึงเป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้ปริมาณการจำหน่ายและความต้องการข้าวเปลี่ยนแปลงในแต่ละปี แต่เมื่อพิจารณาตามหลักเศรษฐศาสตร์แล้วระดับราคาข้าวและเหตุผลทางการเมืองมีอิทธิพลต่อปริมาณจำหน่ายมากกว่าต่อปริมาณความต้องการ โดยเฉพาะในระยะสั้นหรืออีกนัยหนึ่ง การที่ประชาชนรับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก จะหันไปรับประทานข้าวสาลี ข้าวโพค หรือมันแทน เพราะข้าวไคราคาแพง หรือเพราะเหตุผลทางการเมืองนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปไคยากมากในระยะสั้น เพราะรสนิยมของคนส่วนมากอาจจะเปลี่ยนแปลงไคในระยะยาวเท่านั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ปริมาณความ

ต้องการจึงมักไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่จะมีแนวโน้มสูงขึ้นทุก ๆ ปี ตามอัตราการเพิ่มของประชากรทุก ๆ ประเทศที่รับประธานข้าวเป็นอาหารหลัก

จากผลของการศึกษาเกี่ยวกับราคาข้าวในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา ปรากฏว่าราคาข้าวมักจะขึ้นลงเป็นแบบวัฏจักร (Cycle) กล่าวคือ เวลาขึ้นก็จะขึ้นไปเรื่อย ๆ เป็นเวลาประมาณ 2 ปีครึ่ง ตัดต่อกัน พอถึงยอด (Peak) แล้ว ก็มักจะลดลงไปเรื่อย ๆ เป็นเวลาประมาณ 2 ปีครึ่ง เช่นเดียวกัน

ถ้าหากกินฟ้าอากาศอำนวยความสะดวกเพิ่มการผลิตข้าวโดยความพยายามของชาวนาเอง หรือ โดยความช่วยเหลือของรัฐบาลด้วยก็ตาม จะสามารถเพิ่มผลผลิตรวมได้ในระยะ 2 ปีข้างหน้า เหตุที่ต้องกินเวลานานถึง 2 ปีก็เพราะ กระจายนาและรัฐบาลของทุก ๆ ประเทศที่ผลิตข้าวได้จะตื่นตัวหรือรู้สึกถึงความร้ายแรงของการขาดแคลนข้าว กว่าจะหาวิธีหรือวางมาตรการเพิ่มการผลิตและกจะดำเนินการผลิตจนเป็นเมล็ดข้าวได้ก็ต้องกินเวลาประมาณ 2 ปีเช่นกัน เมื่อเพิ่มการผลิตประกอบกับสต็อกที่เหลือจากปีก่อน ก็ยังมีเหลือมากเมื่อผลิตผลรวมในต่างประเทศเพิ่มขึ้น ก็มักจะทำให้อุปทานรวมในตลาดต่างประเทศเพิ่มขึ้น และอุปสงค์รวมลดน้อยลง ยังผลให้ราคาข้าวลดต่ำลง

เมื่อราคาข้าวตกต่ำมากจนทำให้การผลิตข้าวเกิดการขาดทุน หรือให้ผลกำไรน้อยกว่าการผลิตพืชผลอื่น ชาวนาในประเทศต่าง ๆ จะลดการผลิตข้าวลงเมื่อทุกประเทศที่ผลิตข้าวได้พยายามลดการผลิต ราคา ก็จะเพิ่มขึ้น ระยะเวลาที่ใช้ในการลดจำนวนผลิตผลรวมประมาณ 2 ปีเช่นกัน เพราะต้องใช้เวลาสต็อกให้อยู่ในระดับพอเหมาะสมตามเหตุผลที่กล่าวแล้ว

ถึงแม้ว่าในปีหนึ่ง ๆ โลกจะผลิตข้าวได้มากมาย แต่ข้าวที่ผลิตส่วนใหญ่คงใช้บริโภคในประเทศผู้ผลิตเอง บางประเทศก็ผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการภายใน

ประเทศ จึงจำเป็นต้องนำข้าวเข้าประเทศแทน มีบางประเทศมีข้าวเหลือส่งออกบ้าง แต่ก็นับว่าเพียงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับปริมาณการผลิต ทั่วๆ ไป ปริมาณข้าวที่ส่งออกซื้อขายกันในตลาดโลกปีหนึ่ง ๆ ส่วนใหญ่จึงมีปริมาณไม่เกินร้อยละ 10 ของปริมาณการผลิตทั้งหมด

ในปัจจุบัน ผลผลิตข้าวของโลกมีประมาณ 300 ล้านตันข้าวเปลือกต่อปีหรือประมาณ 198 ล้านตันข้าวสาร และปริมาณการค้าข้าวของโลกอยู่ระหว่าง 7 - 10 ล้านตันข้าวสาร⁹ ประเทศซึ่งเป็นแหล่งอุปทานสำคัญ ๆ ของตลาดโลกได้แก่ ประเทศไทย สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน พม่า เกาหลีเหนือ อิตาลี ปากีสถาน และออสเตรเลีย

ประเทศไทย มีการปลูกข้าวแทบทุกจังหวัดในประเทศไทย แหล่งปลูกข้าวส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ทางภาคกลาง ซึ่งเป็นที่ราบลุ่ม ร่องลงมาได้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ภาคเหนือเป็นภาคที่ปลูกขาวน้อยกว่าภาคอื่น

ผลผลิตแต่ละปีย่อมแตกต่างกันไป ทั้งนี้เพราะการทำนาในประเทศไทยส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติ ปีใดฝนอ่อนแรงตกต้องตามฤดูกาล การทำนาก็ได้ผลผลิตปริมาณการผลิตมาก แลถ้าปีใดฝนตก - ล่าไปหรือเร็วไป หรือมากเกินไป ก็ทำให้การทำนาก็ได้รับความเสียหาย ผลผลิตที่ได้มีปริมาณลดลง นอกจากนี้หากมีโรคพืชและศัตรูข้าวเกิดขึ้นในปีใดด้วยแล้วก็จะทำให้ปริมาณการผลิตข้าวปีนั้นยิ่งลดน้อยลง

ความต้องการข้าวภายในประเทศไทยเพื่อใช้ในกิจการต่าง ๆ แบ่งออกได้ดังนี้

- ใช้เป็นอาหารของคน
- ใช้เป็นอาหารของสัตว์
- ใช้ในอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมผลิตเหล้าและเบียร์
- ใช้เมล็ดทำพันธุ์

⁹ กองการค้าข้าว กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, รายงานสถานการณ์ข้าวของโลก ปี 2516, 2517

- ส่วนที่สูญเสียจากการเก็บรักษา (ประมาณ 2%)
- ส่วนที่สูญเสียจากการลักลอบนำข้าวส่งออก

ทั้งเซินในปี 2516/2517 การผลิตและการบริโภคข้าวภายในประเทศไทยมีปริมาณดังต่อไปนี้

ผลผลิตรวมของประเทศ (รวมผลผลิตข้าวนาปรัง)		14.639	ล้านตันข้าวเปลือก
ใช้เป็นอาหารของคน	10.30		
ใช้เป็นอาหารของสัตว์และใช้ในอุตสาหกรรมอื่น ๆ	1.25		
ใช้เมล็ดทำพันธุ์	0.77		
ส่วนที่สูญเสียจากการเก็บรักษา	<u>0.29</u>	<u>12.610</u>	"
.. จำนวนที่เหลือเพื่อการส่งออก		2.029	"
จำนวนที่ส่งออกจริง		<u>1.154</u>	"
คงเหลือ		<u>0.875</u>	"

ที่มา : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

จะเห็นได้ว่า การบริโภคข้าวภายในประเทศประมาณร้อยละ 86 ของปริมาณข้าวที่ผลิตได้ แต่จำนวนที่ส่งออกจริงประมาณร้อยละ 6 ทั้งนี้เป็นเพราะมีการเก็บสต็อกข้าวไว้ภายในประเทศจำนวนหนึ่งและมีการลักลอบนำข้าวส่งออกอีกจำนวนหนึ่ง

ตารางต่อไปนี้ (ตารางที่ 2) แสดงให้เห็นเนื้อที่ที่ใช้ในการทำนา ปริมาณข้าวที่ผลิตได้ ผลผลิตต่อไร่ มูลค่าและปริมาณข้าวที่ส่งออกไปต่างประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2508 -

2517

ตารางที่ 2 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ปริมาณข้าว ผลผลิตต่อไร่เฉลี่ยมูลค่า และปริมาณข้าวที่ส่งออกต่างประเทศ พ.ศ. 2507 - 2517

ปี	ผลผลิต			ปี	ส่งออกต่างประเทศ	
	เนื้อที่เพาะปลูก	ผลผลิตข้าวเปลือก			ปริมาณข้าวสาร (เมตริกตัน)	มูลค่า (ล้านบาท)
		รวมเมตริกตัน	เฉลี่ยกก./ ไร่			
2507	40,872,000	9,558,000	256	2508	1,851,029	4,509.9
2508	40,961,000	9,199,000	247	2509	1,406,380	4,079.7
2509	46,096,000	11,975,000	276	2510	1,442,762	4,735.4
	(46,070,000)	(13,500,000)	(293)			
2510	40,064,000	9,595,000	274	2511	1,022,444	3,864.4
	(41,600,000)	(11,200,000)	(269)			
2511	43,796,277	11,500,000	263	2512	986,352	3,072.1
	(45,190,000)	(12,410,000)	(275)			
2512	44,130,000	13,410,000	-	2513	1,023,900	2,507.0
2513	46,100,000	13,270,000	237	2514	1,554,490	2,939.2
2514	47,630,000	13,570,000	285	2515	2,076,336	4,491.2
2515	47,290,000	11,690,000	274	2516	834,512	3,692.1
2516	48,190,000	14,639,000	284	2517	1,016,818	9,754.3

ที่มา : ตัวเลขผลผลิต คือตัวเลขตามรายงานของกรมการข้าว กระทรวงเกษตร ฯ
 แต่ในวงเล็บเป็นตัวเลขตามรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ
 : ตัวเลขที่ส่งออกต่างประเทศ คือตัวเลขตามรายงานของกรมการค้าต่างประเทศ
 กระทรวงพาณิชย์

005653

ชนิดข้าวที่ส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ

ข้าว มีมากมายหลายชนิด ข้าวเปลือกที่ผลิตได้สามารถนำมาสีเป็นข้าวคุณภาพต่าง ๆ ได้ดังนี้

ต้นข้าวขาว ได้แก่ข้าวขาว 100%, 5%, 10% และข้าวขาว 15-45%

ข้าวขาว 100% จัดอยู่ในจำพวกต้นข้าวที่มีคุณภาพสูงเป็นที่นิยมของตลาดประจำของไทย คือ ฮองกง สิงคโปร์ และมาเลเซีย ซึ่งสั่งซื้อข้าวขาว 100% จากไทยมากที่สุด

ข้าวขาว 5%, 10% จัดอยู่ในจำพวกข้าวคุณภาพสูง เช่นเดียวกับข้าวขาว 100% แต่มีปริมาณส่งออกน้อยกว่าข้าวขาว 100% ส่วนใหญ่ใช้บริโภคภายในประเทศ

ข้าวขาว 15-45% จัดอยู่ในจำพวกข้าวคุณภาพต่ำ การส่งออกของข้าวชนิดนี้ส่วนใหญ่กระทำในรูปการค้าระหว่างรัฐบาลต่อรัฐบาล ตลาดที่สำคัญได้แก่ ศรีลังกา บังกลาเทศ ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย ประเทศส่งออกที่เป็นคู่แข่งสำคัญของตลาดข้าว 15-45% คือ สหรัฐอเมริกา ซึ่งสามารถผลิตและส่งออกได้ในปริมาณสูง และส่วนใหญ่ขายภายใต้โครงการรัฐบาลยัติ 480 ซึ่งให้ความช่วยเหลือขายข้าวให้แก่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ที่ขาดแคลนข้าว โดยให้ราคาข้าวเป็นเงินตราของประเทศนั้น ๆ หรือให้สินเชื่อในระยะยาวโดยคิกคอกเบียในอัตราค่า หรือให้เปล่าในบางครั้ง ข้าวตามโครงการช่วยเหลือนี้ส่วนใหญ่ส่งไปยัง เกาหลี เวียดนามใต้ เขมร อินโดนีเซีย และอินโดนีเซีย (ปัจจุบันสหรัฐอเมริกาทดการส่งข้าวตามโครงการดังกล่าวให้แก่เวียดนามใต้และเขมรแล้ว)

ปลายข้าว สามารถแยกออกได้เป็นหลายชนิด (grade) ชนิดที่มีคุณภาพสูงได้แก่ ปลายข้าวขาวเอวันพิเศษ และปลายข้าวขาวเอวันเลิศ ชนิดคุณภาพรองลงมาได้แก่ปลายข้าวขาว เอวันและชวัน

ตลาดสำคัญของปลายข้าวชนิดคุณภาพสูงได้แก่ ฮองกง สิงคโปร์ มาเลเซีย และญี่ปุ่น ซึ่งซื้อไปเพื่อนำไปผสมกับข้าวชนิดอื่นแล้วขายต่อในราคาสูงขึ้นรวมทั้งใช้เลี้ยงสัตว์ หรือ ใช้ในการอุตสาหกรรม

ข้าวเหนียวและปลายข้าวเหนียว นิยมปลูกในแถบภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ซึ่งผลิตได้ประมาณ 1 ใน 3 ของปริมาณการผลิตของประเทศ สำหรับข้าวเหนียวและปลายข้าวเหนียว ไม่ค่อยมีบทบาทสำคัญในด้านการค้ากับต่างประเทศ ปริมาณการส่งออกก็ค่อนข้างสม่ำเสมอ ส่วนใหญ่ส่งไปขายในตลาดเอเชียแถว ฮองกง สิงคโปร์ มาเลเซีย ญี่ปุ่น และลาว

ข้าวเหนียวและปลายข้าวเหนียว วิธีการผลิตข้าวเหนียว คือการนำข้าวเปลือกคุณภาพกลางหรือคุณภาพต่ำมาแช่น้ำสะอาดจนโคกที่แล้วจึงนำไปนึ่งให้สุก ส่วนใหญ่นึ่งด้วยถังต้มหรือไอน้ำเดือดเมื่อนึ่งสุกแล้วนำมาตากแดดประมาณ 3 ชั่วโมง และหลังจากตากแดดแล้วประมาณ 2 วัน จึงนำไปสี ในการสีนี้ จะได้ต้นข้าวเหนียวประมาณ 90% และปลายข้าว 10% (ส่วนข้าวสารที่ไซบริโลกกันทุกวันนี้ ปกติจะสีได้ต้นข้าวสารประมาณ 40% และได้ปลายข้าวประมาณ 60%) ข้าวเหนียวที่สีเรียบร้อยแล้วจะต้องมีลักษณะใส และไม่มีกลิ่นเหม็น ตลาดข้าวเหนียวที่สำคัญของไทย คือประเทศแถบตะวันออกเฉียงเหนือและประเทศทางตอนใต้ของทวีปเอเชีย ข้าวเหนียวนี้ไทยผลิตขึ้นเพื่อการส่งออกอย่างเดียว ไม่มีการไซบริโลกภายในประเทศ

ข้าวชนิดอื่น ๆ นอกจากชนิดข้าวที่กล่าวข้างต้นแล้ว ไทยยังส่งข้าวชนิดอื่น เช่น ข้าวกลอง ปลายข้าวกลอง ปลายข้าวขาวเอวันเลิศพิเศษ และปลายข้าวชนิดต่าง ๆ ไปขายต่างประเทศอีกด้วย แต่ก็เป็นส่วนน้อย และไม่มียุทธศาสตร์มากนัก

ประเทศที่เป็นลูกค้าของประเทศไทย

ประเทศไทยทำการส่งข้าวออกไปจำหน่ายต่างประเทศมาเป็นเวลากว่า 100 ปีแล้วและนับเป็นประเทศส่งออกที่สำคัญที่สุดประเทศหนึ่งของโลก ประเทศไทยส่งข้าวออกไปจำหน่ายในเอเชีย ยุโรป แอฟริกาและตะวันออกกลาง ซึ่งอาจกล่าวโดยย่อได้ดังนี้

1. ตลาดเอเชีย นับเป็นตลาดข้าวที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย เนื่องจากการนำข้าวเข้าในปริมาณที่มากกว่าตลาดอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฮองกง สิงคโปร์ และมาเลเซีย ซึ่งเป็นตลาดประจำมีความต้องการข้าวไทยสูง และส่วนใหญ่เป็นข้าวที่มีคุณภาพดีและราคาแพง

1.1 ฮองกง ฮองกงเป็นตลาดข้าวคุณภาพสูงที่ใหญ่ที่สุดของไทย ทั้งนี้ เพราะฮองกงเป็นเกาะที่มีได้มีการปลูกข้าวเพื่อบริโภคเอง แต่ใช้วิธีสั่งซื้อจากต่างประเทศทั้งหมด ส่วนใหญ่สั่งซื้อจากประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ปริมาณความต้องการข้าวไทยนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณความต้องการบริโภคภายในประเทศ จากการศึกษาสถิติการส่งออกในอดีต ประมาณร้อยละ 10.8 - 18.4 ของปริมาณข้าวส่งออกของไทยส่งไปขายยังฮองกง หรือคิดเป็นอัตราส่วนประมาณร้อยละ 40 - 50 ของปริมาณข้าวทั้งหมดที่นำเข้าฮองกง และอีกประมาณร้อยละ 25 สั่งซื้อจากสาธารณรัฐประชาชนจีน¹⁰ แต่ในปี 2516/2517 ประเทศไทยเกิดภาวะฝนแล้ง ผลิตข้าวได้น้อย ทำให้ไม่สามารถสนองความต้องการของตลาดฮองกงได้เพียงพอ ทำให้ฮองกงต้องหันไปซื้อข้าวจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเพิ่มขึ้นคิดเป็นอัตราร้อยละ 52.3 และนำเข้าจากไทยร้อยละ 37.2 ส่วนที่เหลือนำเข้าจากประเทศอื่น¹¹ ภัยเหตุดังกล่าวทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนกลายเป็นประเทศที่ส่งข้าวไปยังตลาดฮองกงมากที่สุดแทนที่ประเทศไทย

10

Sri-on Somboonsup The Pattern of Thai Rice Exports, 1955 - 1972. Kasetsart University Page 114

11 กองการค้าข้าว กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ รายงานสถานการณ์ข้าวปี 2518 หน้า 7

1.2 สิงคโปร์ เป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีได้มีการผลิตข้าวภายในประเทศ แต่ใช้วิธีสั่งซื้อจากต่างประเทศเข้าไปบริโภค ส่วนใหญ่สั่งซื้อจาก ไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน และพม่า และส่วนใหญ่สั่งซื้อข้าวคุณภาพสูงเข้าไป ปริมาณสั่งซื้อข้าวไทยของสิงคโปร์ขึ้นอยู่กับความนิยมบริโภคของประชาชน ซึ่งนิยมรับประทานข้าวเก่าและมีคุณภาพสูง

ข้าวที่นำเข้าสิงคโปร์นี้ประมาณร้อยละ 70 - 80 พอค้าได้นำไปขายต่อ (Re-export) โดยส่งไปขายยังบางประเทศในเอเชีย ตะวันออกกลาง ยุโรป และแอฟริกา

ระยะปลายปี 2517 ตลาดข้าวไทยในสิงคโปร์ซบเซามาก การสั่งซื้อข้าวไม่มีมากนัก เนื่องจากสิงคโปร์มีข้าวในสต็อกมากแล้ว ทำให้ราคาข้าวไทยในสิงคโปร์ลดลงเรื่อย ๆ นอกจากนั้นสิงคโปร์ยังควบคุมการนำเข้า โดยกำหนดให้นำข้าวจากต่างประเทศเข้าได้เดือนละ 5,000 ตัน ต่อมารัฐบาลสิงคโปร์และพอค้าข้าวได้แก้ไขข้อตกลงเกี่ยวกับสต็อกข้าว การระบายข้าวสู่ตลาด การนำข้าวเข้าประเทศ และการจำหน่ายข้าว โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้¹²

1. สิงคโปร์จะมีสต็อกข้าวในประเทศจำนวน 60,000 ตัน (เป็นสต็อกข้าวรัฐบาล 30,000 ตัน สต็อกข้าวเอกชน 30,000 ตัน) เดิมสิงคโปร์มีสต็อกข้าว 90,000 ตัน
2. พอค้าจะต้องรับซื้อข้าวจากสต็อกข้าวรัฐบาลเดือนละ 6,000 ตัน ในราคาที่กำหนด
3. พอค้าข้าวจะนำข้าวจากต่างประเทศเข้าได้เดือนละไม่เกิน 6,600 ตัน

ข้อบังคับดังกล่าวนี้ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2518 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตามสิ่งค้ำประกันก็ยังนำชาวไทยเข้าอยู่เรื่อย ๆ ในช่วง 3 เดือนหลังของปี 2517 ชาวไทยส่งไปสิงคโปร์เป็นจำนวน 15,154 คน และใน 3 เดือนหลังของปี 2518 เป็นจำนวน 32,297 คน แต่อย่างไรก็ตามข้อบังคับดังกล่าวจะมีผลกระทบกระเทือนต่อการสั่งซื้อชาวจากไทยไม่มากนักน้อย เพราะเอกชนมีข้อผูกมัดที่จะต้องซื้อชาวจากรัฐบาลเดือนละ 6,000 คนในราคาที่กำหนด ทำให้ความคล่องตัวในการสั่งซื้อชาวมีน้อยลง

1.3 มาเลเซีย (มาลายา ซาบาห์ ซาราวัก) เป็นประเทศหนึ่งที่ยลิด ชาวไคไม่เพียงพอสำหรับบริโภคภายในประเทศ ส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากไทย สาธารณรัฐประชาชนจีน และพม่า ชาวที่นำเข้าจากไทยเป็นชาวชาวชนนิกคณภาพคิ (ชาว 100%, 5%) ปลายชาวชาว เอวันเลิศ และชาวเน็ง การนำเข้าส่วนใหญ่ทำในรูปของเอกชน ต่อเอกชน ชาวไทยไคเปรียบค้แข่งอื่น ๆ ในค้การคนส่งซึ่งเสี้ยค้ไชจายนอยและ กระทำไครวคเร็วกว้า ทำไคหมาเลเซียไมคองสค้คอกชาวไวโนโกค้งมากเท่าที่ค้วร นอก จากนี้ ชาวไทยยังมีค้คณภาพคิ รสอรอย ถูกกั้บรสนิยมของค้บรโคค้กค้ค้วย

อย่างไรก็ค้ในระยะ 4 - 5 ปีที่ผ้านานี้ ปริมาณชาวไทยที่ส่งไปยั้งมาเลเซีย ไคลค้ลง เนื้องมาจากเหตุหลายประการ ค้คือ นอกจากมาเลเซียจะค้ค้ไปซื้อชาวจาก สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นส่วนใหญ่แล้ว ยั้งซื้อจากปากีสถาน สหรัฐอเมริกา และ ฟิลิปปินส์ค้วย นอกจากนี้รัฐบาลมาเลเซียยั้งสนับสนุนการปลุกชาวในประเทศ โดยไค ชาวนาซื้อปุ้ยในราคาค้่า และควบคุมราคาชาวภายในประเทศมิไคสูงกว้าที่ค้่าหนด ราคา ควบคุมนี้ค้่ากว้าราคาที้นำเข้า จึงทำให้ไมมีพค้ค้เอกชนนำชาวเขา ค้งมีค้แต่รัฐบาลที่เป็น ค้ผู้นำเขาเอง ททางกรมมาเลเซียไคค้กลงไว้ว้า ในปี 2518 จะนำชาวเข้าประเทศ ประมาณ 200,000 คน ในจ้ำนวนนี้ค้ค้กลงซื้อจากสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นชาวชาว

25% จำนวน 75,000 ตัน จึงเหลือข้าวที่จะซื้อจากประเทศอื่น 125,000 ตัน สำหรับข้าวของสาธารณรัฐประชาชนจีน ส่วนใหญ่ส่งไปยัง ซามาร์ และซาราวัก แต่ในมาลายา นิยมชาวไทยมากกว่า

1.4 อินโดนีเซีย เป็นประเทศที่มีความสามารถในการผลิตข้าวได้จำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ รัฐบาลอินโดนีเซียได้พยายามเพิ่มผลผลิตข้าวภายในประเทศเพื่อให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้หรือนำเข้าให้น้อยที่สุด ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี (2511 - 2516) โดยพยายามขยายเนื้อที่ในการทำนา ปรับปรุงการชลประทาน ใช้พันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูง และใช้ปุ๋ยเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม อินโดนีเซียก็ยังคงต้องการนำข้าวเข้าประเทศในปีที่ผ่านมาเป็นจำนวนไม่น้อย ส่วนใหญ่สั่งซื้อจากไทย สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีนและญี่ปุ่น ข้าวที่สั่งซื้อส่วนใหญ่ทำในรูปแบบรัฐบาลต่อรัฐบาล และเป็นข้าวคุณภาพต่ำ (ข้าวขาว 25% - 35%) และปริมาณการนำเข้าขึ้นอยู่กับว่าในปีนั้นอินโดนีเซียสามารถผลิตข้าวได้มากน้อยอย่างไร และนโยบายการซื้อของรัฐบาลซึ่งคำนึงถึงปัจจัยด้านราคาอยู่มากทำให้สหรัฐมีแนวโน้มที่จะขยายตลาดในอินโดนีเซียได้เพิ่มขึ้น โดยการขายข้าวให้ภายใต้โครงการรัฐบาลญี่ปุ่น 480

1.5 ญี่ปุ่น เป็นประเทศสำคัญที่ทำให้โฉมหน้าการค้าข้าวของโลกในปัจจุบันเปลี่ยนไป แต่เดิมญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ขาดแคลนข้าวและอยู่ในฐานะประเทศนำข้าวเข้าที่สำคัญ ปริมาณนำเข้าในปี 2508 สูงถึง 0.94 ล้านตัน¹⁴ นับเป็นประเทศนำเข้าอันดับหนึ่งของโลก เพื่อที่จะลดปริมาณการนำเข้าลง รัฐบาลญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายเพิ่มการผลิตข้าวระยะยาวขึ้น โดยเริ่มโครงการเมื่อเดือนตุลาคม 2508 และพยายามเร่งเพิ่มการผลิตข้าวเป็นการใหญ่ จนสามารถมีเหลือส่งออกได้ในปี 2512 แต่ญี่ปุ่นก็ยังคงสั่งซื้อข้าวบางชนิดจากประเทศไทย เช่น ข้าวเหนียวเพื่อใช้บริโภคภายในประเทศ และปลายข้าวที่มีคุณภาพสูง (ปลายข้าวขาว เอวัน เลิศ และปลายข้าวขาว เอวัน พิเศษ) เพื่อนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมการผลิตอาหารปริมาณการนำเข้าจะมากหรือน้อย

¹⁴

ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลผู้ป้อนแต่เพียงประการเดียว

2. ตลาดแอฟริกาและโอซีเนีย

ความสำคัญของตลาดข้าวไทยในแอฟริกาและโอซีเนียได้เพิ่มขึ้นมากในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาในฐานะเป็นแหล่งระบายข้าวออกที่สำคัญ เนื่องจากตลาดข้าวไทยในเอเชียเริ่มจะแคบลง บางประเทศก็สามารถผลิตข้าวเลี้ยงตนเองได้ และบางประเทศก็เปลี่ยนแปลงนโยบายการนำเข้า ทำให้ความต้องการข้าวไทยลดลง เกิมแอฟริกานำเข้าข้าวจากสหรัฐอเมริกาโดยวิธีการค้าธรรมดา (Commercial Sales or Dollar Sales) ต่อมา รัฐบาลสหรัฐฯ ได้ลดจำนวนเงินช่วยเหลือแกมส่งออก (Export Subsidy) ลง ทำให้ไทยมีโอกาสขยายตลาดในแอฟริกามากขึ้น ข้าวที่นำเข้าส่วนใหญ่เป็นข้าวเหนียว และข้าวขาวคุณภาพสูง

3. ตลาดยุโรป

ปริมาณข้าวไทยส่งไปยุโรปมีน้อยมาก เพราะในยุโรปข้าวไทยต้องแข่งขันกับข้าวอเมริกา ต้นทุนข้าวไทยที่ส่งไปยุโรปมักจะสูงกว่าเนื่องจากภาระวางเรือสูง และเมื่อรวมกับค่าใช้จ่ายที่จะต้องสีข้าวใหม่และบรรจุหีบห่อแล้ว ราคาที่นำออกขายปลีกจะสูงกว่าข้าวของสหรัฐอเมริกา ดังนั้น แม้ประเทศไทยจะลดอัตราค่าธรรมเนียมการส่งออก (คาฟรีเมียม) ลงจนอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำแล้วก็ตาม ปริมาณข้าวไทยที่ส่งไปยังยุโรปก็ยังคงมีไม่มากนัก ข้าวที่ส่งไปขายยุโรปได้แก่ข้าวขาว 100% ข้าวเหนียวและข้าวกลอง ส่วนใหญ่ส่งไปยังเนเธอร์แลนด์และเคนมาร์ค

4. ตลาดตะวันออกกลาง

ประเทศแถบตะวันออกกลางส่วนใหญ่ซื้อข้าวจากสหรัฐอเมริกา แต่ก็ยังนำเข้าบางส่วนจากประเทศไทยทุกปี และมีแนวโน้มที่จะนำเข้าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ข้าวที่นำเข้าคือ ข้าวเหนียว และข้าวขาวที่มีคุณภาพสูง ปริมาณข้าวที่ซื้อขายกันแต่ละครั้งมีจำนวนไม่มากนัก เนื่องจากผู้ส่งออกของไทยมักจะเสนอขายตัดราคากัน ทำให้ผู้ซื้อลังเลใจ จึงลดการซื้อและไม่กล้าซื้อคราวละมาก ๆ

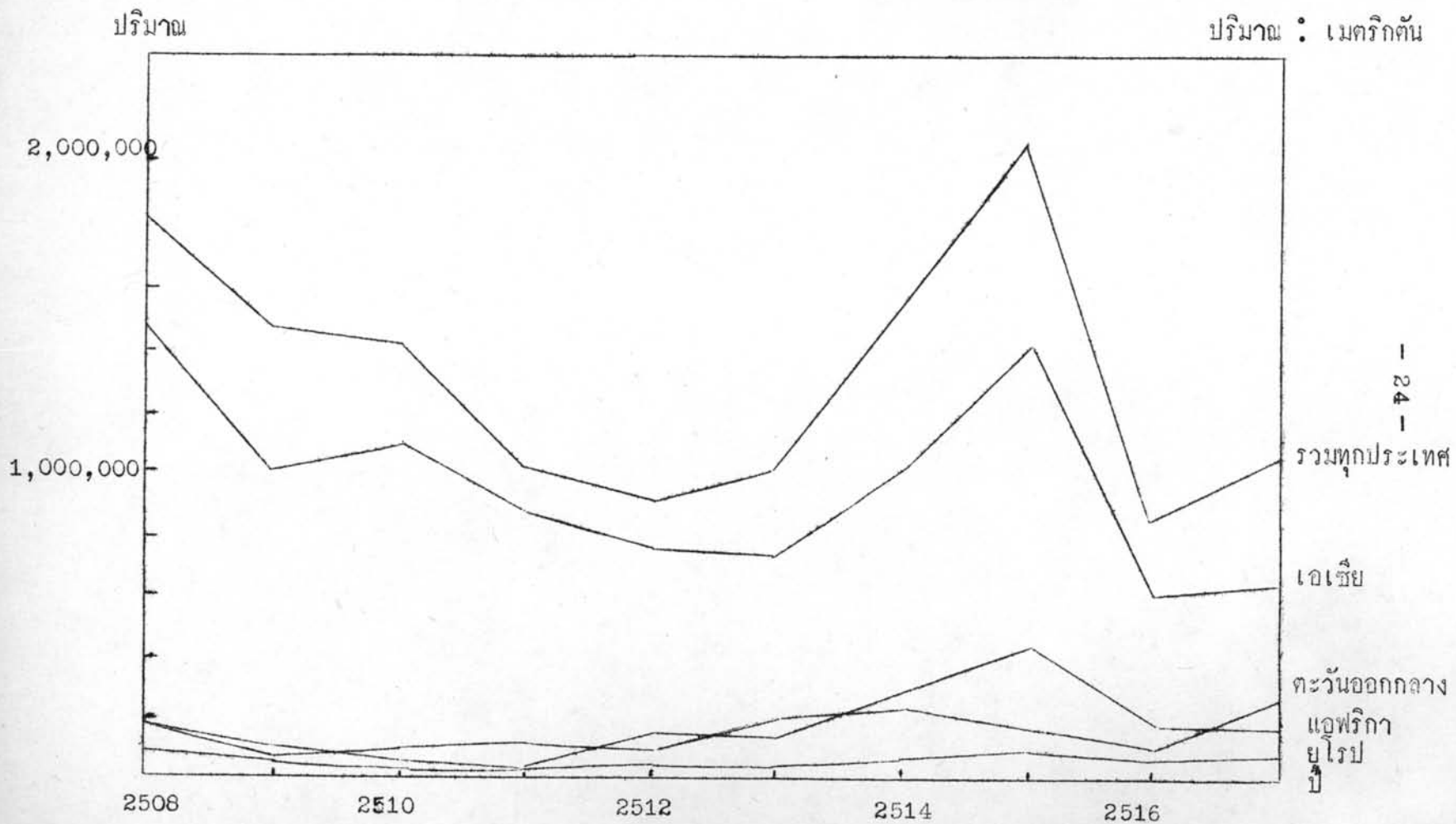
4.1 ซาอุดีอาระเบีย เหตุที่ต้องแยกพิจารณาต่างหากจากประเทศกลุ่มตะวันออกกลาง ก็เพราะซาอุดีอาระเบีย เป็นตลาดข้าวหนึ่งที่สำคัญที่สุดของไทย มีปริมาณนำเข้าประมาณถึงครึ่งหนึ่งของปริมาณนำเข้าของชาวไทยในตลาดตะวันออกกลางทั้งหมด

ซาอุดีอาระเบียเป็นประเทศที่ไม่มีการผลิตข้าว แต่จะต้องซื้อจากต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ สหรัฐอเมริกาและไทยเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการขยายตลาดข้าวไทยนั้น มีอุปสรรคด้านการขนส่ง แต่ซาอุดีอาระเบียก็ยังสั่งซื้อข้าวจากไทยโดยสม่ำเสมอ เพราะประชาชนนิยมบริโภคข้าวไทย

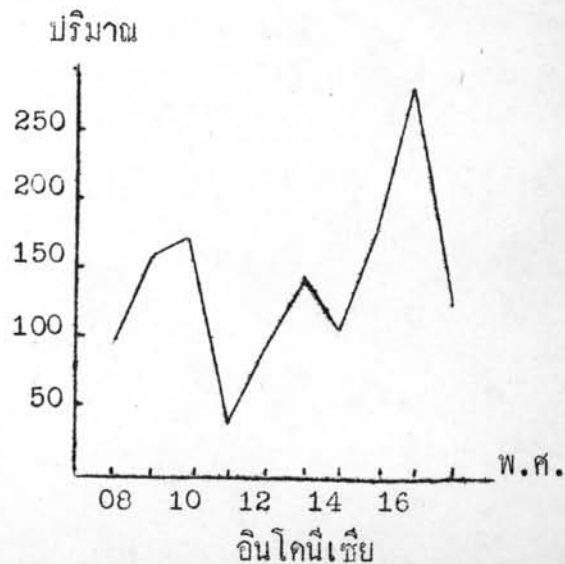
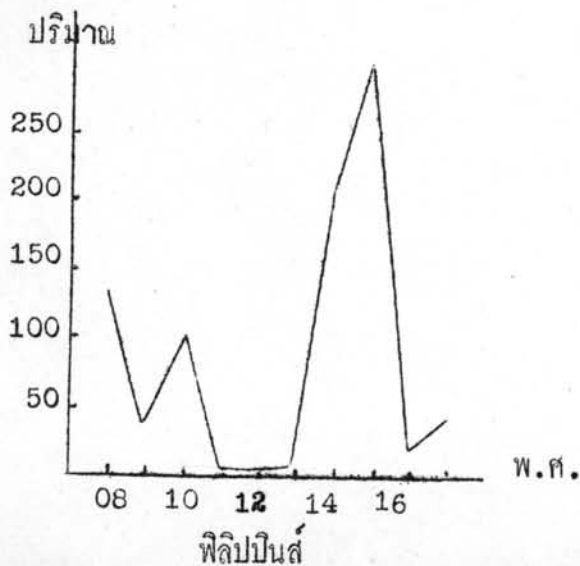
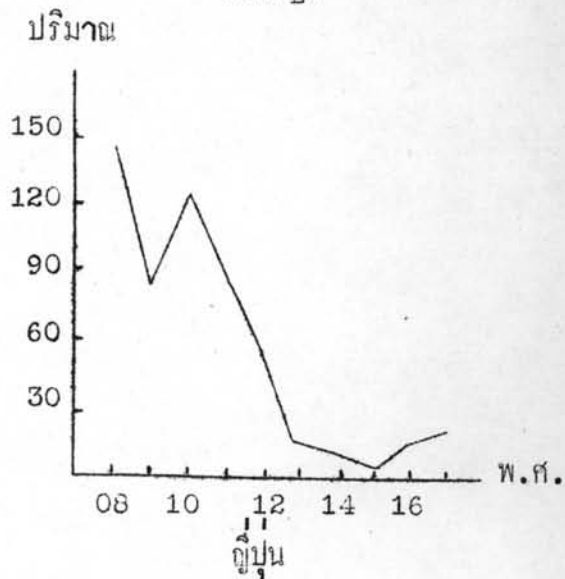
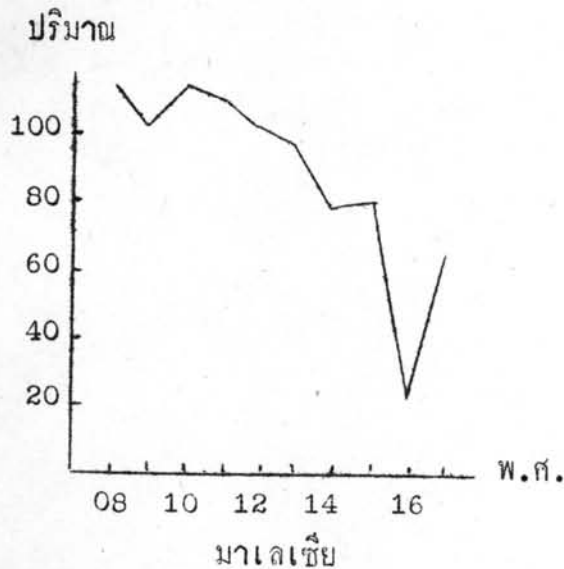
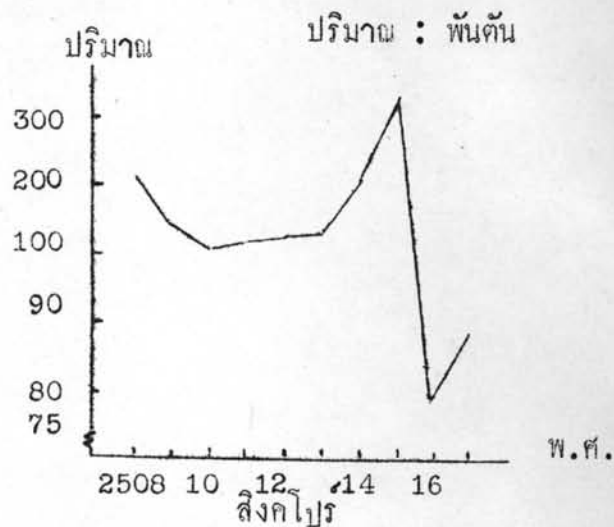
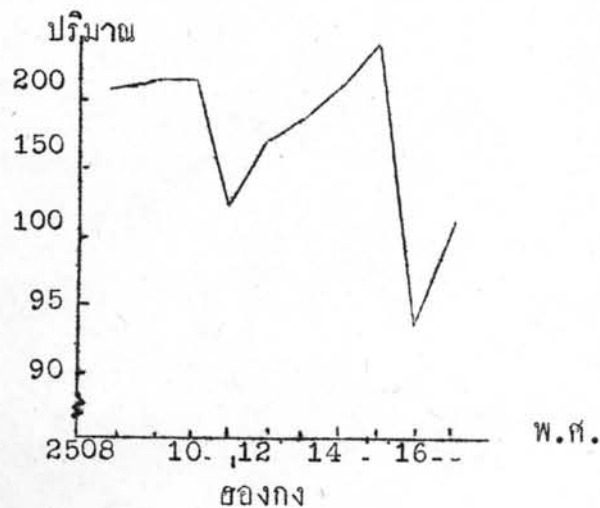
5. ตลาดประเทศอื่น ๆ

ประเทศอื่น ๆ ในที่นี้หมายถึง บังคลาเทศ ฟิลิปปินส์ เขมร ลาว เวียดนาม เกาหลี ไต้หวัน และประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย ยุโรป และ Western Hemisphere แต่มีไครวมถึงประเทศต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น รวมทั้งศรีลังกาและอินเดีย เพราะการนำเข้าของประเทศทั้งสองไม่แน่นอน และในบางปีก็ไม่มีการนำเข้าเลย เป็นประเภท in-and-out market.

ภาพที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบปริมาณข้าวส่งออก แยกตามตลาดที่สำคัญ ตั้งแต่ปี 2508 - 2517

ภาพที่ 2 แสดงปริมาณข้าวส่งออกแยกตามประเทศที่สำคัญในตลาดเอเชีย ตั้งแต่ปี 2508 - 2517

เปรียบเทียบปริมาณการส่งออกนอกราชอาณาจักรทางท่าอากาศยาน

ไปยังเมืองต่าง ๆ ระหว่างปี 2508 - 2517

ปริมาณ : เมตริกตัน

เมืองคราสง	2508	2509	2510	2511	2512	2513	2514	2515	2516	2517
ประเทศในเอเชีย										
ฮ่องกง	205,469	211,299	216,346	129,011	172,881	193,054	210,411	245,216	94,073	113,667
สิงคโปร์	213,511	144,544	119,404	128,754	133,243	136,907	201,716	327,842	78,996	88,763
มาเลเซีย(มาลายา)	167,962	111,285	167,848	155,988	113,718	94,788	78,616	79,159	22,414	65,214
ซาบฮ	26,514	18,636	16,635	13,480	13,560	13,056	15,646	16,557	5,822	7,715
ซาราวัก	16,663	6,595	9,534	11,338	11,613	10,203	10,965	8,320	875	781
ไอกินาวา	8,930	6,370	8,175	7,700	8,090	9,388	11,370	9,400	725	-
บรูไน	8,843	6,828	9,263	10,831	12,342	7,675	8,575	9,504	7,446	10,083
กัมพูชา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เกาหลี	-	-	-	2	1,951	4,416	2,828	19,034	-	170
ญี่ปุ่น	144,765	85,217	126,949	89,668	53,967	17,607	12,679	4,921	17,138	23,644
ฟิลิปปินส์	130,622	49,603	100,002	2	2	4	215,243	307,870	14,001	47,071
อินโดนีเซีย	99,101	167,422	175,047	38,361	82,026	140,499	106,604	165,015	266,957	127,445
มาเก๊า	-	50	-	-	-	-	-	-	-	-
สาธารณรัฐจีน	1	2,039	6,001	101	7,000	5,002	3,121	6,084	1	128,118
ลังกา	181,321	113,962	97,656	55,802	30,603	22,783	49,951	-	-	-
อินเดีย	213,073	179,648	183,914	207,158	112,288	32,704	75,854	109,849	3	-
บังคลาเทศ	-	-	-	-	-	-	-	95,051	36,623	3,788
ปากีสถาน	5	19,004	-	1	-	500	1,266	-	-	-
เวียดนามใต้	50,200	75,940	60,001	40,012	-	60,842	-	101	2	-
อิเรียนตะวันตก	8,800	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ติมอร์	-	-	-	-	-	-	-	-	300	-
เขมร	-	-	-	-	-	-	14,108	58,512	37,114	-
อื่น ๆ	-	2	3	50	4	-	1	2	2	110
รวม	1,475,780	1,208,444	1,296,778	888,259	753,288	749,158	1,018,954	1,462,437	582,522	616,569

ที่มา : กองการค้าชาว กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

เมืองการาสง	2508	2509	2510	2511	2512	2513	2514	2515	2516	2517
<u>ประเทศในยุโรป</u>										
อังกฤษ	21,473	12,160	6,696	2,055	8,448	3,665	8,427	4,341	302	2,379
เนเธอร์แลนด์	17,511	22,150	1,051	3,870	1,500	2,423	7,834	36,976	27,758	7,320
เดนมาร์ก	23,809	11,673	11,651	3,200	5,714	7,987	23,016	10,723	4,358	7,042
โปตุเกส	700	500	-	-	657	1,800	-	-	-	-
เยอรมัน	102	902	304	1,753	1	473	2,302	3,303	4,752	1,853
ฝรั่งเศส	11,250	6,276	1,667	1,707	1,682	1,485	1,845	3,268	2,131	941
สหภาพโซเวียตรัสเซีย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20,104
เบลเยียม	195	470	1,460	123	500	450	2,050	1,132	1,870	1,010
สวีเดน	10	-	1	-	-	-	-	-	-	-
สวิตเซอร์แลนด์	-	-	-	1	-	1	486	-	-	-
นอร์เวย์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
กรีก	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ไซปรัส	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
อิตาลี	1	201	-	100	-	1	1,375	3,051	1	-
ออสเตรเลีย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เซโกสโลวะเกีย	11,850	13,475	-	-	-	-	-	-	-	-
โปแลนด์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
อื่น ๆ	-	-	-	1	-	1	3	3	1	131
รวม	86,931	67,807	22,830	12,811	18,502	18,286	46,852	63,283	41,173	40,780

เมืองตราด	2508	2509	2510	2511	2512	2513	2514	2515	2516	2517
ประเทศในแอฟริกา (ต่อ)										
แกมเบีย	-	-	-	-	-	-	-	-	2,591	1,500
ไอเวอรีโคสต์	-	-	-	-	-	-	-	59,621	8,892	-
คาเมอรูน	-	-	-	-	-	-	-	12,020	775	-
คาโงเม	-	-	-	-	-	-	-	-	198	-
บูร์กินา	-	-	-	-	-	-	100	100	-	-
เกาะโคโคโบร์	-	-	-	-	-	-	10,460	9,880	-	-
มอริตานิ	-	-	-	-	-	7,000	10,257	19,931	26,125	-
เซเชลส์	-	-	-	-	-	2,500	4,500	4,500	2,000	-
อื่น ๆ	-	-	-	-	-	-	45	-	-	1
รวม	1๕4,417	103,708	35,712	23,497	134,852	110,842	271,438	413,553	144,086	123,126
ประเทศในตะวันออกกลาง										
ซาอุดีอาระเบีย	74,257	46,475	54,128	68,870	35,296	103,028	90,125	27,059	47,350	69,664
อิรัก	-	-	-	-	-	-	18,430	9,890	-	81,211
เอเคน	24,232	22,929	27,017	14,852	39,226	-	-	-	-	-
เลบานอน	1,000	197	-	-	15	-	-	198	198	49
อิสราเอล	-	-	1,000	50	725	-	99	850	1,186	1,875
ตุรกี	-	100	-	-	-	85	-	-	5,400	-
โอมาน	3,470	4,340	2,570	6,946	2,120	1,185	3,755	2,015	2,750	6,074
บาเรน	1,094	1,620	1,050	3,599	670	1,316	18,565	23,374	190	3,277
คูเวต	1,962	205	485	3,190	785	3,885	28,527	12,411	300	34,142
จอร์แดน	-	1,000	-	-	-	-	-	-	-	-
เปิร์เซีย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
อิหร่าน	10,014	-	-	-	-	-	19,501	-	-	1,052
เยเมนใต้	-	-	-	-	-	-	35,103	19,150	22,726	5,500
เยเมน	-	-	-	-	41	-	7,000	1,403	2,650	16,700

ปริมาณ : เมตริกตัน

เมืองตราด	2508	2509	2510	2511	2512	2513	2514	2515	2516	2517
<u>ประเทศในตะวันออกกลาง (ต่อ)</u>										
คูโบ	-	-	-	-	-	-	-	13,101	1,650	10,775
คาคา	-	-	-	-	-	-	50	1,716	-	4,509
รวม	116,029	76,866	86,250	97,507	78,878	144,602	205,202	114,748	66,674	234,880
<u>ประเทศอื่น ๆ อเมริกา</u>	26	3	3	5	2	4	3	3	2	18
ออสเตรเลีย	322	85	42	11	100	57	3	2	54	12
ฟิลิปปินส์	7,256	3,281	1,147	84	417	444	2,894	3,014	-	801
นิวซีแลนด์	267	185	-	270	261	506	688	587	1	305
คาซัคสถาน	-	-	-	-	-	-	292	-	-	291
ฮาวาย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36
คอสตาริกา	-	-	-	-	-	-	7,764	10,899	-	-
บราซิล	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ชิลี	-	-	-	-	-	-	-	7,810	-	-
อื่น ๆ	-	1	-	-	51	-	400	-	-	-
รวม	7,871	3,555	1,192	370	832	1,012	12,044	22,315	57	1,463
รวมทั้งสิ้น	1,851,028	1,460,380	1,442,762	1,022,444	986,352	1,023,900	1,554,490	2,076,336	834,512	1,016,818

ที่มา : กองการค้าข้าว กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

ประเทศที่เป็นคู่แข่งชั้นในการขายข้าวของไทย

พม่า¹⁵ เป็นประเทศที่ขายข้าวส่งออกที่สำคัญอันดับหนึ่งของโลกมาก่อน แต่ตั้งแต่ปี 2507 ประเทศไทยสามารถส่งข้าวออกได้มากกว่า และในปี 2508 การส่งออกของพมายิ่งตกอันดับลงไปรองจากไทยและสหรัฐอเมริกา กล่าวได้ว่า ตั้งแต่ปี 2506 เป็นต้นมา ปริมาณข้าวส่งออกของพมालดต่ำลงเรื่อย ๆ จาก 1.7 ล้านตันในปี 2506 เหลือเพียง 335,000 ตัน ในปี 2511 ทั้งนี้เนื่องจากการผลิตตกต่ำและราคาข้าวที่รัฐบาลจ่ายให้ชาวนาไม่จูงใจให้ชาวนาเพิ่มการผลิต และเป็นเหตุให้ชาวนาไม่ยอมนำข้าวมาขายให้ทางการ แต่ได้นำออกขายในตลาดมืด ซึ่งได้ราคาสูงกว่าราคาทางการประมาณเกือบเท่าตัว ทำให้รัฐบาลซื้อข้าวเพื่อส่งออกจากชาวนาได้น้อย (รัฐบาลผูกขาดการซื้อข้าวจากชาวนาและการส่งออก) ด้วยเหตุนี้ในปีต่อมา รัฐบาลได้ปรับปรุงวิธีการซื้อจากชาวนาเสียใหม่ โดยเพิ่มศูนย์รับซื้อและเพิ่มราคาข้าวขึ้นอีก เพื่อจูงใจชาวนาให้นำข้าวมาขายให้ทางการมากขึ้น นอกจากนี้พมายังได้เร่งการผลิตโดยใช้พันธุ์ข้าว IR-8 เพิ่มขึ้น¹⁶ ประกอบกับระยะนั้นสภาพดินฟ้าอากาศก็อำนวยอีกทั้งความปลอดภัยในประเทศมีมากขึ้น การผลิตข้าวของพม่าจึงฟื้นตัวดีขึ้น ในฤดูการผลิตปี 2516 โดยได้ผลผลิตประมาณ 8.5 ล้านตันข้าวเปลือก เพิ่มขึ้นจากผลผลิตปีที่แล้วซึ่งผลิตได้ 7.3 ล้านตันข้าวเปลือก สำหรับการส่งออกในปี 2516 และ

¹⁵ Ibid หน้า 5 - 6

¹⁶ IR-8 หรือที่เรียกกันว่าข้าวพันธุ์มหัศจรรย์ เป็นพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูง ในประเทศส่งออกบางประเทศไม่นิยมปลูก เช่นประเทศไทย เนื่องจากข้าวดังกล่าวมีคุณภาพต่ำ ไม่เป็นที่นิยมบริโภคของประชาชนในประเทศ และหาคาดากำหนดขายยาก จึงเหมาะที่จะปลูกในประเทศที่ขาดแคลนข้าวมากกว่า

และ 2517 เท่ากับ 132,600 ตัน และ 214,300 ตัน ตามลำดับ¹⁶

สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นประเทศผู้ผลิตข้าวรายใหญ่ที่สุดของโลกและเป็นประเทศคู่แข่งที่สำคัญในตลาดประจำของไทย คือ ฮองกง สิงคโปร์ และมาเลเซีย หลังปี 2512 สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องเสียตลาดญี่ปุ่น เพราะเดิมญี่ปุ่นซื้อข้าวจากสาธารณรัฐประชาชนจีนมาก ปีละ 2 - 3 แสนตัน แต่ปัจจุบันญี่ปุ่นผลิตข้าวได้เกินความต้องการแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องซื้อข้าวจากสาธารณรัฐประชาชนจีนอีก

เกี่ยวกับการค้าข้าวของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีเรื่องที่น่าสนใจในกรณีการส่งข้าวให้ลังกาคตามสัญญาแลกเปลี่ยนยางกับข้าว (Rubber-Rice Agreement) ตามโครงการดังกล่าวลังกาเป็นฝ่ายได้เปรียบ เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ราคาขายให้ลังกาสูงกว่าราคาตลาด แต่ที่ราคาซื้อที่ไซ้แลกเปลี่ยนต่ำกว่าราคาตลาดโลก แม้ในบางปีที่สาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีข้าวส่งให้ลังกาเพียงพอ เช่นในระบะที่มีการปฏิวัติทางวัฒนธรรมในปี 2513 สาธารณรัฐประชาชนจีนก็ยังพยายามซื้อข้าวจากพม่าส่งให้ ทั้งนี้เพราะต้องการให้ลังกาเป็นแหล่งอุปทานของที่แน่นอนของตนเอง

ในปี 2515 สาธารณรัฐประชาชนจีนผลิตข้าวได้ประมาณ 98 ล้านตันข้าวเปลือก และในปี 2516 ผลิตได้เพิ่มขึ้นเป็น 103 ล้านตันข้าวเปลือก¹⁷ แม้ว่าความต้องการข้าวในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะอยู่ในระดับสูง แต่สาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีนโยบายที่จะสงวนข้าวคุณภาพดีไว้จำหน่ายต่างประเทศ และส่งเสริมให้ประชาชนบริโภคข้าวชนิดที่มีคุณภาพรองลงมาแทน

¹⁶

FAO. Rice Trade Intelligence 1973, 1974

¹⁷ กองการค้าข้าวกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ รายงานสถานการณ์

ข้าวของโลก ปี 2516 หน้า 3

สาธารณรัฐประชาชนจีนนับเป็นประเทศส่งข้าวออกที่สำคัญ ในปี 2516 และ 2517 ส่งออกเป็นอันดับ 1 ของโลก¹⁸ และนับเป็นคู่แข่งที่สำคัญในตลาดประจำของไทย คือ ฮองกง สิงคโปร์ และมาเลเซีย จากรายงานสำนักงานที่ปรึกษาการพาณิชย์ ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กัวฮาลัมเปอร์ แจ้งว่า ปัจจุบันสาธารณรัฐประชาชนจีนกำลังพยายามขยายตลาดเข้ามาในตลาดประจำของไทย โดยเสนอขายข้าวในระยะยาว และมีการประกันราคาว่าจะต้องเป็นราคาที่ผู้ซื้อจะไม่ต้องขาดทุน ซึ่งมีผลกระทบต่อกระเทือนการส่งออกของประเทศไทยอย่างยิ่ง

สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศส่งข้าวออกอันดับสองของโลกในปัจจุบัน และมีแนวโน้มที่จะรักษาคำแหน่งผู้นำในการส่งข้าวออกไว้ได้อีกนาน การส่งข้าวออกของสหรัฐฯ นับว่าขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเมื่อปี 2502 - 2503 ส่งออกได้ประมาณ 1 ล้านตัน ต่อมาในปี 2504 ปริมาณส่งออกลดลงเล็กน้อย เนื่องจากเหตุการณ์ทางการเมืองทำให้เสียตลาดคิวบาไป (คิวบาสื่อข้าวสหรัฐฯ ประมาณปีละ 2 แสนตัน) อย่างไรก็ตามหลังจากนั้น ปริมาณส่งออกก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เป็น 1.9 ล้านตัน ในปี 2512 โดยสหรัฐฯ ไล่กลายเป็นผู้ส่งออกอันดับหนึ่งแทนไทย มาตั้งแต่ปี 2510-2513

เดิมลูกค้าของสหรัฐฯ คือประเทศเพื่อนบ้าน ต่อมาสามารถเข้าครองตลาดข้าวในยุโรป และในปัจจุบันก็กำลังขยายตลาดข้าวเข้ามาทางเอเชียซึ่งเป็นตลาดประจำของชาวไทยมากขึ้น ปีหนึ่ง ๆ สหรัฐผลิตข้าวเปลือกได้ประมาณ 4.5 ล้านตันข้าวเปลือก¹⁹ แต่เนื่องจากใช้ในประเทศน้อยจึงมีเหลือส่งออกมาก การส่งข้าวออกของสหรัฐฯ มีทั้งการส่งออกโดยวิธีการทางการค้า (Commercial sales or dollar sales) และการส่งออกตามโครงการของรัฐ (Government Programs or Public Law 480)

18 FAO. Rice Trade Intelligence 1973, 1974

(เอกสารที่ 4 หน้า 31 ประกอบ)

19 กองการค้าข้าว กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ รายงานสถานการณ์ข้าวของสหรัฐอเมริกา หน้า 1

การส่งออกทางวิธีการค่าธรรมเนียมสำหรับให้จ่ายเงินช่วยเหลือ (Export Subsidy) แก่ผู้ส่งออกควย ส่วนการส่งออกตามโครงการรัฐบาลยัติ 480 นั้น เป็นการส่งออกในรูปการช่วยเหลือเพื่อบรรเทาการขาดแคลนอาหารของบางประเทศ โดยยอมให้ประเทศผู้ซื้อชำระค่าขาาเป็นเงินตราสกุลของประเทศผู้ซื้อ หรือโดยวิธีการให้เครดิตระยะยาว ซึ่งการส่งออกตามโครงการนี้ส่วนใหญ่ส่งให้แก เกาหลีใต้ อินโดนีเซีย เวียดนามใต้ และอินเดีย ซึ่งปริมาณการส่งออกตามโครงการรัฐบาลยัติ 480 นี้ กำหนดแน่นอนโดยรัฐบาล

การที่สหรัฐฯ สามารถส่งขาาออกได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากการพัฒนาตลาดที่มีประสิทธิภาพ โดย U.S Rice Export Development Association ร่วมมือกับ Rice Council for Market Development ทำการโฆษณาและหาตลาดขาาให้กว้างขวางขึ้น จัดตั้งสำนักงานในต่างประเทศ ส่งผู้แทนการค้าไปทั่วโลกเพื่อแสวงหาตลาดใหม่ ๆ ทั้งนี้โดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินจาก Foreign Agricultural Services แห่งกระทรวงเกษตร ในฐานะเป็นโครงการร่วมกัน และความพยายามดังกล่าวก็ได้ให้ผลตอบแทนอย่างคุ่มคา เพราะไม่เพียงแต่สหรัฐฯ จะส่งขาาออกได้ปริมาณมากขึ้นเท่านั้น แต่จำนวนประเทศลูกค้าของสหรัฐฯ ยังเพิ่มขึ้นอย่างมากอีกด้วย คือเพิ่มจาก 35 ประเทศในปี 2502 มาเป็น 110 ประเทศในปี 2512²⁰

เนื่องจากความต้องการขาาของประเทศที่กำลังพัฒนาอยู่ในระดับสูง คาดว่าสหรัฐฯ อเมริกาอาจส่งขาาออกได้เพิ่มขึ้นจากระดับปีก่อน ๆ ประมาณร้อยละ 20 ดังนั้นจำนวนขาาที่จะบริโภครวมทั้งการส่งออกควระเพิ่มขึ้นมากกว่าระดับปัจจุบันและในปี 2518 นี้ สหรัฐมีโครงการจะขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 10 นับว่าสหรัฐฯ เป็นคู่แข่งที่หนักลัวที่สุดสำหรับประเทศไทย

²⁰ ธนาคารกรุงไทย ภาวะการผลิตและการค้าขาา 15 กรกฎาคม 2513

ปากีสถาน นับเป็นผู้ส่งออกอีกประเทศหนึ่งที่ได้เพิ่มความสำคัญขึ้นใน
ระยะหลังนี้ในฤดูกาลผลิตปี 2515 ผลิตข้าวได้ 3.5 ล้านตันข้าวเปลือก สำหรับ
ปี 2516 ผลิตโคลดลงเหลือ 2.9 ล้านตันข้าวเปลือก หรือประมาณ 1.9 ล้านตัน
ข้าวสาร²¹ และได้ทำการส่งข้าวออกเป็นจำนวน 371,000 ตันข้าวสาร²²

ออสเตรเลีย เป็นอีกประเทศหนึ่งที่สนใจในการผลิตข้าวเพื่อเป็นสินค้า
ออก และเก็บไว้บริโภคภายในประเทศเป็นส่วนน้อยในปี 2516 สามารถผลิตได้
438,000 ตันข้าวเปลือกหรือ 265,000 ตันข้าวสาร²³ และทำการส่งออกไปจำ
หน่ายต่างประเทศถึง 157,000 ตัน²⁴ หรือประมาณร้อยละ 60 ของที่ผลิตได้ทั้งหมด

อิตาลี เป็นประเทศในกลุ่มตลาดรวมยุโรปที่ส่งข้าวเป็นสินค้าออก และ
สามารถขยายตลาดในแถบยุโรปได้ง่าย เนื่องจากได้เปรียบด้านราคาและค่าขนส่ง
และมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมการผลิตข้าวเพื่อส่งออกเพิ่มขึ้น ในปี 2517 ทำการส่ง
ออก 428,300 ตัน มากกว่าปริมาณที่ทำการส่งออกในปี 2516 ซึ่งเท่ากับ 228,500
ตัน ถึง 99,800 ตัน²⁵

21 op.cit., รายงานสถานการณ์ข้าวของโลก ปี 2516 หน้า 3

22 FAO. Rice Trade Intelligence 1973

23 op.cit., รายงานสถานการณ์ข้าวของโลก ปี 2516 หน้า 3

24 FAO. Rice Trade Intelligence 1973

25 FAO. Rice Trade Intelligence 1973, 1974

ปริมาณข้าวที่ซื้อขายกันในตลาดต่างประเทศ และส่วนแบ่งตลาด (Market Share)
ของประเทศไทย

ปริมาณข้าวที่ส่งออกสู่ตลาดโลกปีหนึ่ง ๆ ประมาณ 7 - 10 ล้านตัน การส่งออกของชาวไทยสามารถสนองความต้องการของข้าวในตลาดโลกได้ประมาณร้อยละ 20 และในปี 2515 สามารถส่งออกได้มากเป็นประวัติการณ์ถึง 2.1 ล้านตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 28.9 ของปริมาณข้าวในตลาดโลก นับเป็นประเทศที่ส่งออกได้มากเป็นอันดับ 1 ของโลก

ในปี 2516 เกิดภาวะฝนแล้ง ประเทศไทยผลิตข้าวได้ลดลงมาก ทำให้สามารถส่งออกได้เพียง 834,512 ตัน ทำให้ส่วนแบ่งตลาดลดลงเหลือเพียงร้อยละ 12.6 ในปี 2517 ถึงแม้ประเทศไทยจะสามารถส่งข้าวออกได้เพิ่มขึ้น คือส่งออกได้ 1,016,818 ตัน แต่ส่วนแบ่งตลาดยังลดลงไปอีกเหลือเพียงร้อยละ 12.4 ทั้งนี้เนื่องจากในปี 2516 ประเทศไทยไม่สามารถสนองความต้องการข้าวของประเทศต่าง ๆ ได้เช่นเคย ทำให้ตลาดประจำของชาวไทยต้องหันไปติดต่อยุโรปจากสาธารณรัฐประชาชนจีน และสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้น ความต้องการนำเข้าจากประเทศไทยจึงลดลง เป็นผลให้ส่วนแบ่งตลาดของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลง (ดูตารางที่ 4 ประกอบ)

ตารางที่ 4 ปริมาณส่งออกของผู้ส่งออกรายใหญ่เมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของปริมาณ
ส่งชาวออกทั่วโลก

ปี พ.ศ.	ไทย	พม่า	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐ ประชาชนจีน	ลำดับที่ของประเทศไทย
2491- 2493	28.2	26.8	11.7	ไมทราบ	1
2507	25.6	18.8	17.9	10.9	1
2508	24.1	17.3	19.9	9.6	1
2509	20.4	15.4	18.3	15.1	1
2510	21.0	7.6	26.1	16.3	2
2511	16.6	5.5	29.5	13.7	2
2512	14.8	7.8	27.9	12.3	2
2513	14.6	8.7	23.6	12.6	2
2514	20.4	10.5	19.1	11.7	1
2515	28.9	8.0	27.6	9.9	1
2516	12.6	1.9	23.1	28.2	3
2517	12.4	3.0	22.9	24.9	3

ที่มา : จำนวนจากข้อมูลใน FAO., Trade Year Book 1961, 1971
และ FAO Rice Trade Intelligence 1973, 1974

อนาคตของข้าวไทยในตลาดต่างประเทศ

การผลิตข้าวของประเทศไทยในปี 2517 ได้ผลก็เป็นที่น่าพอใจ คือสามารถผลิตได้ถึง 14.7 ล้านตันข้าวเปลือก²⁶ และคาดว่าในปี 2518 ก็จะสามารถผลิตได้ผลก็มากเช่นเดียวกัน ฉะนั้น ปริมาณข้าวเหลือใช้สำหรับการส่งออกจึงมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น

ในขณะที่ประเทศไทยมีข้าวเหลือใช้สำหรับการส่งออกมากขึ้น สหรัฐอเมริกาก็มีนโยบายขยายเนื้อที่การปลูกข้าวเพื่อเพิ่มผลผลิตและปริมาณการส่งออกเช่นเดียวกัน นอกจากนี้รัฐบาลสหรัฐยังให้เงินช่วยเหลือ (Export Subsidy) แก่ผู้ส่งออก และมีโครงการประกันราคาข้าวคั่ว ซึ่งการประกันราคาข้าวนี้สหรัฐสามารถทำได้อย่างทั่วถึงและได้ผลดี เพราะชาวนาที่ทำการผลิตข้าวมักเป็นชาวนารายใหญ่และมีน้อยราย ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้ชาวนาพยายามพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิตอยู่เสมอ ประกอบกับสหรัฐอเมริกา มีหน่วยงานสำหรับพัฒนาและแสวงหาคาตลาดใหม่ ๆ มาเป็นที่รับซื้อข้าวที่ผลิตเพิ่มขึ้นอีกด้วย แต่ก็เป็นที่คาดการณ์ว่า ในอนาคตสหรัฐอเมริกาคงจะยกเลิกเงินช่วยเหลือแก่ผู้ส่งออกและลดปริมาณการผลิตลงเพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดต่อไป ซึ่งถ้าสหรัฐฯ ยังคงดำเนินนโยบายเพิ่มผลผลิต ขยายตลาด และยังให้เงินช่วยเหลือแก่ผู้ส่งออกต่อไปเรื่อย ๆ อนาคตของข้าวไทยในตลาดต่างประเทศจะต้องถูกกระทบกระเทือนอย่างหนัก

สำหรับสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็เริ่มเข้ามามีบทบาทในตลาดประจำของไทย คือ ฮองกง สิงคโปร์ และมาเลเซียเพิ่มขึ้น โดยเสนอขายข้าวให้ในระยะยาว พร้อมทั้งมีการประกันว่า ผู้ซื้อจะไถ่กำไรแน่นอน ไม่ว่าราคาจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ตาม ซึ่งย่อมจะกระทบกระเทือนต่อการส่งออกของไทยอย่างมาก เพราะประเทศไทยส่งข้าวไปขายยังตลาดประจำแห่งนี้ประมาณร้อยละ 70 ของปริมาณส่งออกทั้งหมด

นอกจากนี้ สถานการณ์ทางการเมืองในเวียดนามในปัจจุบันก็ส่งผลทำให้เวียดนามสามารถเพาะปลูกข้าวได้เป็นปกติ และในอนาคตอาจสามารถผลิตได้มากพอสำหรับส่งออกขายแข่งกับข้าวไทยและในราคาที่ถูกลงกว่าได้ เนื่องจากเวียดนามมีแรงงานจำนวนมากและขยันขันแข็ง

สำหรับความคึกที่จะขยายตลาดไปยังอินเดียน หรือลังกา อาจจะไม่ค่อยดีนักเนื่องจากประเทศเหล่านั้นบริโภคข้าวคุณภาพต่ำหรือปลายข้าว ซึ่งมีราคาถูกเป็นส่วนใหญ่ และประเทศเหล่านั้นมักซื้อจากสหรัฐอเมริกาตามโครงการช่วยเหลือรัฐบาลยิวติ 480 มากกว่าที่จะซื้อจากแหล่งอื่น

อาจสรุปได้ว่าในอนาคตตลาดข้าวไทยจะได้รับการกระทบกระเทือนจากการแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และจะประสบกับปัญหาการมีข้าวตกค้างอยู่ในประเทศเป็นจำนวนมาก อันจะมีผลทำให้ราคาภายในตกต่ำและชาวนาจะได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากราคาข้าวตกต่ำ อาจมีบางรายเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น หรือปลูกข้าวคุณภาพต่ำเพราะคิดว่าจะขายได้เงินมากกว่าแทน แต่การกระทำดังกล่าวเป็นการโยกย้ายทรัพยากร (Shift Resource) ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะกับการปลูกข้าวที่มีคุณภาพดี ไปทำการเพาะปลูกพืชชนิดอื่นหรือปลูกข้าวที่มีคุณภาพต่ำ ซึ่งเป็นการเสียโอกาสในการใช้ทรัพยากรดังกล่าวในทางที่จะได้ประโยชน์ที่สุดไป ซึ่งในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่คุ้มค่า อีกประการหนึ่งหากนำดินสำหรับปลูกข้าวคุณภาพดีไปปลูกข้าวคุณภาพต่ำแล้ว ผลเสียก็คือจะไม่สามารถย้อนกลับมาปลูกข้าวคุณภาพดีได้ เช่นเดิมอีก เพราะเมล็ดข้าวคุณภาพต่ำจะตกอยู่ในพื้นที่ที่ที่หว่านและจะงอก - ขึ้นมาปะปนกับข้าวคุณภาพดี ทำให้ได้ผลผลิตของข้าวผสม ซึ่งทำให้ราคาของข้าวนั้นถูกลง และไม่เป็นที่นิยมของตลาดด้วย

ฉะนั้นจึงจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องพยายามดำเนินนโยบายและมาตรการเรื่องข้าวทั้งระยะสั้นและระยะยาวให้เหมาะสม เพื่อป้องกันมิให้เกิดสถานการณ์ดังกล่าวขึ้นได้

ทั้งนี้รัฐบาลอาจจะต้องใช้มาตรการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ ลดหรือยกเลิกค่าพรีเมียม
จ่ายเงินรางวัลให้แก่ผู้ส่งออกหรือผู้ซื้อที่สามารถส่งชาวออกหรือรับซื้อชาวในปริมาณ
และราคาที่กำหนด ส่งเสริมให้ผู้ส่งออกขายชาวล่วงหน้า รวมมือกับทุกพาณิชย์ใน
อันที่จะรักษาและหรือขยายตลาดชาวไทยในต่างประเทศ ซึ่งรัฐบาลจะต้องจัดหา
งบประมาณเตรียมไว้ใช้จ่ายในการนี้อย่างเพียงพอ จึงจะได้ผลสมดังเจตนารมณ์ที่ตั้ง
ไว้ ดังจะกล่าวไว้ในบทที่ 4
